

Mocarts nav piemineklis

Liene Jakovļeva

SARUNA AR MŪZIKAS VĒSTURNIEKU UN DIRIGENTU MĀRI KUPČU

Mītiem un leģendām apvīta ir Wolfganga Amadeja Mocarta dzīve un vēl jo vairāk – nāve. Mīti un leģendas tik ne tikai kultūras patērētājiem. To rēbusus savos darbos labprāt min arī teātra, kino, grāmatu un lugu radītāji. Dramaturgs Pīters Šefers drāmā “Amadejs” intriģējoši un radoši, bet, ko tur slēpt, ne visiem mūzikas vēstures pētniekiem pilnībā pieņemami apspēlējis vēstures gaņģos apbružāto leģendu par Saljēri un Mocartu. Dailes teātra jauniestudējums viesrežisora Jana Villema van den Bosa lasījumā visām jau esošajām versijām piepluso jaunu. Režisors uzsver, ka cilvēka dzīve ir dāvana neatkarīgi no ticības Dievam vai viņa noliegšanas, tādēļ dzīvo to salīdzinājumā ar citu cilvēku dzīvi un neredzot pašam savējo, ir sava mūža slepkavība vai vismaz slepkavības mēģinājums.

Un tomēr – līdzās izpušķojumiem un izdomājumiem visam pamatā ir vēsture. Tāla, sena, pētīta, bet līdz galam neizzināma. Jautājumi ir un būs. Arī atbildes – katram sava un citāda. Diskutabla un apstrīdama. Taču neapstrīdams ir tas, ka diriģents, Jāzeps Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Senās mūzikas katedras vadītājs, baroka orķestra *Collegium Musicum Rīga* dvēsele Māris Kupčs Latvijas mūzikas pazinēju aprindās zināms kā kaislīgs, rūpīgs un aizvien meklējošs Mocarta dzīves un daiļrades izzinātājs.

Liene Jakovļeva: Kā un kad sākās tavas attiecības ar Mocartu?

Māris Kupčs: Šķiet, ka man bija deviņi vai desmit gadi, un viss sākās ar obligātajām klavierēm, spēlējot Mocarta sonāti. Es nūdien nevaru to izskaidrot, bet ir lietas, par kurām sajūtu limenī droši varu pateikt, ka zinu, kādām tām jābūt.

LJ: Negribas ticēt, ka jau tajā vecumā tu skaidri nojauti, kā jāskan Mocarta sonātei.

MK: Un tomēr man ļoti konkrēti bija skaidrs – skatījos notis un jutu, kā tām jāskan. Nevis meklējot interpretācijas veidu, bet gan pamatojumu. Varu teikt, ka Mocarts bija cēlonis maniem izpētes ceļiem, viņš mani uz tiem pamudināja. Kaut kas tajā, kā Mocarts tika spēlēts, man ļoti nepatika un runāja preti manai intuīcijai – sāku urķēties, domāt un meklēt. Neko prātīgu jau tolaik nevarēja atrast, jo latviski pieejamās informācijas bija maz. Tāpēc iemācījos krievu valodu, jo vismaz krieviski Dārziņskolas bibliotēkā kaut ko varēja atrast. Nodibināju labas attiecības ar bibliotekāri, gāju arī uz Nacionālo bibliotēku. Vienpadsmit gadu vecumā biju izlasījis visas pieejamās Mocarta biogrāfijas un grāmatas par viņu. Un tā

V. A. Mocarts 1790. gadā. Johana Georga Edingera glezna

“aizrakos” līdz Mocarta klavierkoncertiem – ņēmu bibliotēkās partitūras, pētīju. Tolaik bija dabūjamas skaņuplates ar visnotaļ labiem ierakstiem. Ar partitūru rokā klausos lieliskus pianistus, kuri spēlēja izsmalcināti un konceptuāli pārliedzoši, un pēkšņi dzirdu – kaut kas galīgi neiet kopā, mūzikā kaut kas trūkst, un skanējums kļūst absurds. Tad sapratu – pianisti it kā spēlēja labi, taču tas nav saskaņā ar tālaika muzikālo pamatu. Savos meklējumos tiku līdz Paula Baduras-Škodas pētījumiem, kas tulkoti krievu valodā, un uzzināju, ka daudzi Mocarta darbi nav pabeigti.

LJ: Zinām tevi kā senās mūzikas pētnieku un interpretu. Vai arī Mocartu tu pieskaiti senajai mūzikai?

MK: Visupirms esmu diriģents. Uzskatu, ka jebkurš sevi cenoošs izpildītājmākslinieks ir vēsturiski informēts. Ja spēlēju Mocartu, tad izmantoju viņa laika instrumentus un tālaika izpratni par mūzikas ornamentiku. Man ļoti nepatīk jaukt lietas. Tas, ko bieži dzirdam, ir, piemēram, skaisti nodziedāta Hendeļa ārija, kuras kadencē skan pusgadsimtu vēlāk tapuši izrotājumi. Tas nu nekādi neiet kopā. No otras puses, pirms kāda laika ar lielu prieku līdzdzīvoju Baha “Mateja pasijai” Mendelszona versijā, ar baudu diriģēju Hendeli Mocarta aranžējumā. Un tā jau ir nevis nezināšana un stilu jaukšana, bet apzināts un izcils koncepts.

LJ: Tev nav bijusi doma kļūt par muzikologu?

MK: Nekad. Esmu interprets un mūzikas arheologs. Izracējs. Piešāvēties muzikologa godu būtu kā uzvilkt svešas drēbes, un to es nekad neesmu gribējis.

LJ: Tātad atgriežamies tavos pusaudža gados – bez interneta, ar Rīgas bibliotēkās pieejamām grāmatām, aiz dzelzs priekškara.

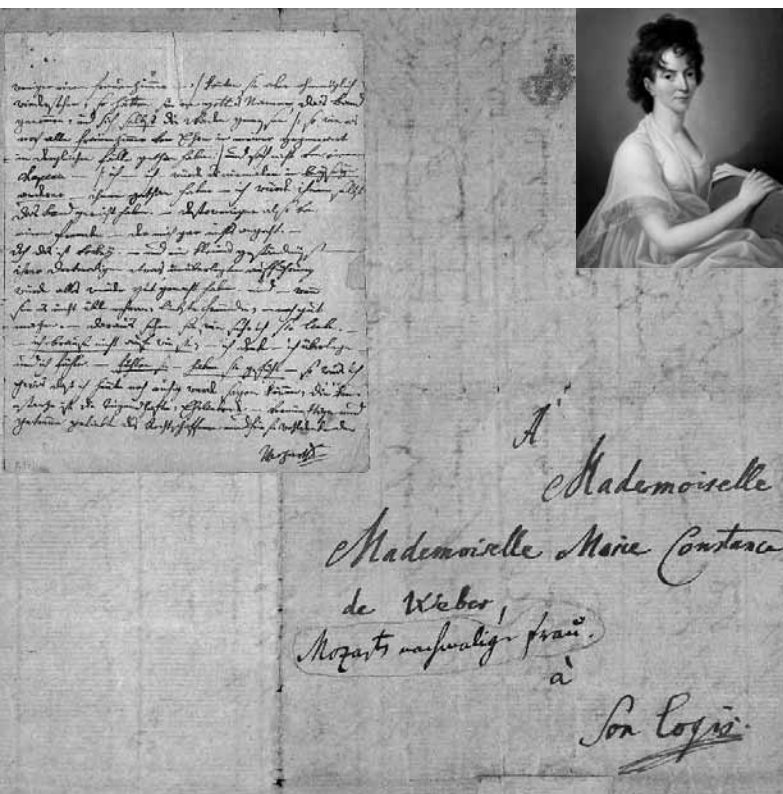
MK: Jā, tieši Mocarta dēļ es iemācījos angļu valodu, savukārt senās mūzikas dēļ – vācu valodu. Mocarts man ir alfa un omega.

LJ: Cik daudz mēs šodien vispār varam izziņāt par cilvēkiem, kas dzīvojuši vairāku simtu gadu tālā pagātnē? Vai tev tiešām ir sajūta, ka pazīsti Mocartu?

MK: Varu teikt, ka zinu viņu diezgan labi, tikai neesmu pārliedzināts, vai viņš par to būtu priecīgs. Ikreiz, kad lasu viņa vēstules, jo īpaši Konstāncei adresētās, pārliedzinos, cik tās ir ļoti intīmas.

LJ: Kur tu tiec tām klāt?

MK: Gandrīz visas ir publicētas, arī tās, kuras Konstānce negribētu redzēt nodrukātas, jo viņa, aizkrāsojot nevēlamos vārdus un norādes, ļoti nopūlējās saglabāt Mocarta tēlu pareizu un tīru. Daudz

proti, ka Mocarts esot mīlas un saules ģēnijs. Arī Šūmanis – visnotaļ izglītais komponists un vērigais kritiķis – savulaik teicis, ka Mocarta sol minora simfonija ir tik cēla savā grieķiskajā skaistumā. Tas pierāda vien to, ka viņš tajā nav sapratis neko, jo tas ir viens no Mocarta melanholiskākajiem darbiem. Arī kāda izcila latviešu skaņraža teiktais par Mocartu kā Dieva sekretāru neliecina par viņa mūzikas izpratni. Nu kā lai nesāk pierādīt pretējo?

ko var atrast bibliotēkās, krājumos, piemēram, vairākas kopijas no vēstulēm atrodas pie sienas Figaro mājā Vinē. Bija periods, kad viesojos tur tik regulāri, ka mājas sargs jau zināja – kad ieradīšos, atkal būs jākabina kas no sienas, jāizņem no stikla... Īstas dārgumu glabātuvēs ir privātkolekcijas.

LJ: Kā tām piekļūt?

MK: Tas ir milzīgs bizness un ļoti nopietns naudas ieguldīšanas veids. Ja pazīsti kādu, kas savukārt pazīst vēl kādu, tad jau pie kāda pavediena var tikt. Starp citu, liels daudzums Mocarta rokrakstu pieder japāņiem. Un pēc daudzām izsolēm tā arī neviens neuzzina, kur tie nokļūst. Patiešām nedomāju, ka Mocarts varēja iedomāties, ka viņa rokrakstu driskas un nošu uzmetumi kādreiz būs tāds bizness.

LJ: Teici, ka Mocarts diez vai būtu priecīgs, uzzinot, ka šodien lasām viņa vēstules.

MK: Domāju gan, jo lasīt par tūkstoš bučām Konstanci vīl nav itin nekas, ja salīdzina ar citām, daudz sulīgākām tipiskajā Vīnes humorā un tolaik modē esošajā stilā rakstītajām rindām. Tāds nu tas Mocarts patiešām bija, tostarp arī ārkārtīgi rupjš. Domāju, ka šādā veidā viņš izlādējās. Mocarts pats reiz teicis aptuveni tā – kad viņš uzrakstījis kaut ko skaistu, mute ir pilna sīrupa, un tad to visu vajag noskalot.

LJ: Viņš pats apzinājās, ka raksta skaistu mūziku?

MK: Esmu pārliecināts, ka jā. Viņš lieliski apzinājās savu talantu un to, ka ir viens no labākajiem komponistiem.

LJ: Laikam jau Mocarts ir viens no visvairāk aprakstītajiem un mākslās dažādi apspēlētajiem pasaules dižgariem?

MK: Šķiet, ka Bahs no Mocarta šajā ziņā atpauk, jo saistībā ar Bahu nav radītas daudzas leģendas par viņa nāvi. Un vēl – tūlīt pēc Mocarta aiziešanas sāka plūst milzīga tenku straume. Pirmkārt, viņam pārmeta grandiozus parādus. Bet otra lieta, kas turēja Mocartu uzmanības centrā, ir stāsts par kādu greizsirdīgu vīrieti, kurš, būdams pārliecināts, ka viņa sieva bijusi ne tikai Mocarta audzēkne, bet arī mīļākā, sadūra jauno sievieti un nogalēja sevi. Var teikt, ka atšķirībā no daudziem citiem Mocarts nekad nav bijis aizmirsts.

LJ: Vai mums kā klausītājiem ir būtiski iespējami smalkāk izziņāt visu par komponista slimībām, attiecībām ar sievietēm, gluži privātām lietām? Vai tas mums ļauj labāk uztvert mūziku?

MK: Es nekad to visu nepētītu, ja vien tā nebūtu atbildes reakcija uz to cilvēku pārgudrajiem spriedumiem, kuri neko nav lasījuši vai darijuši to pavīrsi. Ir radīta leģenda, kas, manuprāt, ir ļoti muļķīga,

LJ: Tomēr tieši šīs frāzes mums mācīja skolā, un teksti joprojām tiek izdaijoti ar līdzīgiem epitetiem.

MK: Protams, bet vienas patiesības jau nav. Tas ir arī senās mūzikas pamatpostulāts – neeksistē viena neapgājama versija. Taču patiesību jāprot pierādīt, un es savas domas varu pamatot. Daudzi to dara, tikai diemžēl vārdi, pamatojumi un izskaidrojumi reti sakrīt ar reālo mūzikas atskaņojumu. Jo galvenais ir mainīt priekšstatus par cilvēku, un tikai tad var mainīties interpretācija.

LJ: Vai tava orķestra vadīšanas prakse saistīta ar skaidrošanu un iedzījināšanos vēsturē?

MK: Es nekad nestāstu, kā bija, bet uzdošu jautājumus un lūdzu pamatot atbildes caur mūziku un laiku, jo tas mūsos atstāj pēdas. Cilvēki sāk domāt un rada savu viedokli. Svarīgi, ka tas balstīts izpratnē par to, ko mūzikas radītājam bija svarīgi pateikt. Piemēram, Mocarts lieto simbolus, kurus mēs nezinām. Kā tadā gadījumā mēs varam uztvert, ko viņš mums stāsta?

LJ: Vai mēs šos simbolus nekad nesapratīsim?

MK: Ja lasīsim antīko literatūru, visu sapratīsim. Vēl kāds piemērs – cilvēks savā intīmajā dokumentācijā raksta tā, kā viņš jūt. Kāds mums pamats domāt, ka arī mūzikā viņš tā nedomā? Tāpēc es pieļauju varbūtību, ka arī mūzikā Mocarts, iespējams, ir rupjš. To pieļaujot, varu sākt meklēt. Kā viņš var būt mūzikā rupjš, lai tomēr saglabātu ausij tīkamu skaņējumu? Viens no veidiem ir lietot visiem tolaik labi zināmus simbolus, lai runātu, piemēram, par seksuālajām lietām. Var taču atsaukties uz kāda visiem zināma antīka stāsta motīvu, kurš klausītājus automātiski aizved uz konkrētas situācijas izpratni, un viņiem top skaidrs, ko autors gribēja teikt.

LJ: Vai tiešām domā, ka Mocarta laikabiedri bija tik viedi un zināši simbolu šifrēšanu?

MK: Protams! Tas ir galvenais, kas atšķir mūsdienu un tālaika klausītāju. Mūzika tika radīta galvenokārt cilvēkiem, kas saprot šo valodu. Mūsdienu mūziķis, atskaņojot Mocarta darbus, visbiežāk runā ķīniski, turklāt pats šo valodu nesaprot. Arī klausītāji, kas sēž zālē, šo svešo valodu nezina. Ko viņi no tās uztver? Mūzikas jeb valodas patskaņu skaisto, melodisko plūdumu. Un Mocarts zaudē, senā mūzika zaudē vēl vairāk. Klausītājiem nav šīs kopējās izpratnes, un sausais atlikums, ko viņi var uztvert, ir tik nieciņš, ka kļūst skumji.

LJ: Bet visi taču nevar paņemt notis un izlasīt tur iekodētos vēstījumus.

MK: Šis ir aizspriedums, pret ko es protestēju. Visa antikā literatūra un senāko laiku mūzika ir balstīta uz retorikas principiem, tikai tajā valodā mēs vairs nerunājam, tāpēc arī nevaram to saprast. Taču būtībā šī mūzikas retorika ir absolūts esperanto, tā ir kopīga valoda visiem, kas nodarbojas ar mākslu – ja runā pareizi, to var uztvert un saprast arī cilvēki, kuriem ar nošurakstu nav dziļākas saistības. Ideāli būtu, ja aktieris, kura izteiksmes pamatā taču arī ir retorika, klausītos mūziku un visu saprastu. Tikai viņam jāklausās ar pārlicību, ka arī tie, kas spēlē, grib pateikt un izstāstīt kaut ko ļoti konkrētu.

LJ: Bet katrs taču spēlē citādi un, kā teici, nav vienas patiesības un līdz ar to arī tās vienīgās un pareizās interpretācijas. Tātad ikreiz varam nolasīt citu stāstu?

MK: Vilksim paralēles: mūziķi arī ir aktieri un viņiem jālieto retorika. Aktieri taču uz skatuves nestostās un neboksterē! Viens uzsvars var izmainīt visa teksta jēgu. Iestudēt lugu būtībā ir tas pats, kas iestudēt simfoniju vai koncertu. Tā ir kultūra, kurā Mocarts bija sasniedzis ārkārtīgi augstu līmeni – viņš runāja ne tikai zemtekstos, bet vēl dziļāk, kā, piemēram, operā “Burvju flauta”.

LJ: Vai daudzi to spēj nolasīt? Ir jābūt izglītotam un zinošam daudzās jomās, lai saprastu visus “Burvju flautas” simbolus un kodus.

MK: Tas ir ļoti sarežģīts piemērs, jo masonisms tolaik bija padarīts praktiski nelegāls, ložas sašaurinātas. Mocarts un viņa libretists Emanuels Šikanēders mēģināja pateikt vairāk nekā drīkst, bet arī tas bija jādara pietiekami saprotami piepilsētas teātra skatītājiem, kuri nebija paši izglītotākie. Tā nu sanāk, ka vieni klausās pasaku, citi uztver masonu lietas, bet vēl kāds nolasa operas erotiskos akcentus.

LJ: Droši vien ikkatru Mocarta skaņdarbu var klausīties dažādos līmeņos?

MK: Tieši tā, jo tās vispārēja forma ir ļoti pieņemama, harmoniska. Bet var iet arī dziļāk.

LJ: Mocartam pārmeta arī masonu noslēpumu atklāšanu?

MK: Ir dažas tumšas lietas, kas līdz galam nav skaidras, piemēram, tas, ka viņš bija iesaistīts finanšu afērās – mēģināja darboties biznesā un “iekrita”. Mēs to šodienas leksikā sauktu par naudas atmazgāšanu. Tāpēc viņam bija tik bēdīga materiālā situācija. Pēdējos dzīves gados Mocarta pienākums bija rakstīt deju mūziku Vīnes ballēm, ko viņš arī ļoti augstvērtīgi darīja. Kādas te naudas problēmas?! Taču līdztekus tam Mocarts nodarbojās ar citām lietām. Viņš bija iedomājies, ka masonu kustība nonākusi kritiskā stāvoklī, un gribēja dibināt pats savu ložu, kas ir neiespējami un ārpus jebkādas hierarhijas struktūras. Tātad viņš “bīdīja” kaut kādas savas lietas. Raksturojums, ka viņš bijis mazs, haotisks un nenopietni ņemams vīriņš, absolūti neatbilst īstenībai.

LJ: Viena no Mocarta nāves versijām saistīta ar masoniem.

MK: Pastāv teorija, ka diviem pasaules dižgariem – Mocartam un Puškinam – no šīs saules palīdzēja aiziet tieši masoni. Zīmīgi, ka Puškina “Mazajās traģēdijās” stāstīts par Mocartu un Saljēri...

LJ: Un tomēr – vai Saljēri noindēja Mocartu?

MK: Esmu pārliecināts, ka nē. Ko gan viņš ar to būtu panācis? Tikai vienā variantā šī versija varētu būt ticama – ja iemesls būtu sieviete. Tam esmu meklējis pierādījumus un liecības, bet tādu nav.

LJ: Varbūt skaudība?

MK: Par ko gan Saljēri vajadzētu apskaust Mocartu? Saljēri taču bija viens no tālaika izcilākajiem itāļu operkomponistiem, perfekts savā lieliskajā izglītībā un Neapoles rakstības skolā! Par ko gan viņam būtu jāapbrīno Mocarts, kurš operu rakstību apguva nevis no itāļiem, bet italizētiem vāciešiem? Tādēļ Mocartam pārmeta, ka viņš nemāk rakstīt balsij, kas nūdien daļēji ir patiesība, un ka viņa mūzikā ir pārāk daudz nošu un pārlietu biezs pavadījums. Tam gan nevar nepiekrīst. Jā, Mocartam ir Boloņas akadēmijas diploms, toties Saljēri ir mācījies pie īstiem meistariem un savu amatu mantojis no Gluka. Mocarts bija ienācējs, kurš mēģināja ieņemt savu vietu. Dzīves laikā viņš tika atzīts nevis kā operkomponists, kas bija augstākais līmenis, pat ne kā diriģents vai kapelmeistars, bet gan kā pianists. Teoriju par Saljēri kā indētāju sagrauj arī fakts, ka, Mocartam

dzīvam esot, Saljēri ļoti bieži un daudz diriģēja Mocarta mūziku, tostarp kronēšanas ceremonijā, uz kuru Mocarts pat nebija aicināts.

LJ: Ja Saljēri bijis tik pareizs, perfekts, izglītotš un talantīgs, kāpēc viņa mūzika nav ne tuvu tik pazīstama, salīdzinot ar Mocartu? Vai Mocarta mūzika tomēr ir tik ļoti pārāka par Saljēri?

MK: Šis jautājums man nepatīk, jo esmu spiests teikt taisnību. Ne velti pirms kāda laika Senās mūzikas festivālā iestudēju Saljēri komisko operu *Prima la musica*, atceroties, ka savulaik tika izsludināta sacensība starp itāļu operu *buffa* un vācu *Singspiel*. Būtībā jautājums ir par to, vai vāciešiem vispār vajag rakstīt operu. Šajā sacensībā ar imperatora Jozefa pasvieto sižetu par teātri klasisko opera *buffa* uzrakstīja Saljēri, bet vācu dziesmu spēli “Teātra direktors” komponēja Mocarts. Viennozīmīgi uzvarēja Saljēri. Kad Vīnē nokopēja Saljēri operas manuskriptu un lasīju libretu, es tā smējos! Tur tik tiešām viss ir perfekti, valda tik smalka ironija, farss un parodija. Nevar noliegt, ka ļoti daudz ko no tās savā operā “Dons Žuans” ir adaptējis Mocarts, jo viņš gluži kā sūklis uzsūca visu labo.

LJ: Vai Mocarts bija ģēnijs?

MK: Man viņš ir ģēniju ģēnijs, jo daudzas viņa izpausmes bija ģeniālas. Bet arī ģēnijs nav pieminekļis, bet normāls dzīvs cilvēks ar saviem trūkumiem.

LJ: Vai izjūti Mocartu kā savu skolotāju?

MK: Drīzāk kā kolēģi, no kura esmu ļoti daudz mācījies – gan labu gaumi, gan saprašanu.

LJ: Droši vien esi sapņojis, ka varētu satikt Mocartu un parunāties ar viņu?

MK: Labprātāk gribētu paspēlēt kopā. Un uzdot dažus jautājumus, kaut ļoti daudzās atbildes ir nolasāmas viņa mūzikā. Viņš bija izcili talantīgs improvizētājs, pianists, nepārspējams meistars ornamentikā. Tomēr neviens cilvēks, pat ģēnijs, nav nemaldīgs. Un, protams, viņam ir ļoti veicies ar reklāmu.

LJ: Kāpēc tieši viņam?

MK: Tā ir sakritība, jo ir ārkārtīgi daudz tālaika komponistu, kas rakstīja satriecoši labu mūziku.

LJ: Pastāsti savu vīziju par rekviēma tapšanu.

MK: Tolaik pavisam normāla prakse bija šāda – amatiermūziķis nopērk no komponista darbu un pārraksta savā rokrakstā. Arī grāfam Valzegam fon Stupaham gribējās saukties par mūziķi. Kad grāfam nomira sieva, kāds bija darījis zināmu, ka Mocarts atrodas naudas grūtībās, un viņš sūtīja savu pārvaldnieku pie Mocarta ar pasūtījumu uzrakstīt rekviēmu. Viņi vienojās par termiņu un cenu. To, cik daudz rekviēmā ir Mocarta, bet cik daudz viņa skolnieka Franča Ksavera Zismaira rakstītā, neviens nevar precīzi pateikt. Mocarts pats šo skolnieku par īpaši talantīgu neuzskatīja, arī es viņa mūziku esmu izpētījis un tik tiešām par augstvērtīgu to pagrūti nosaukt. Zismairam Konstance uzmetumus iedeva pašam pēdējam, jo pirms tam citi atteicās pabeigt rekviēmu. Skaidrs, ka Mocarts jau daudz ko bija ieskicējis un piefiksējis uz lapiņām, rakstot citus darbus. Es pats, strādājot pie minētās Saljēri operas, darbojos diezgan līdzīgi – ar materiālu, kurā bija ģenerālbass un melodija, un tukšumu nācās piepildīt pašam. Tas nav komponēšanas darbs, bet visai mehānisks process. Domāju, ka līdzīgi strādāja arī Zismairs, un nekas neliecinā, ka viņš bija liels meistars. Pabeidzot rekviēmu, galvenās līnijas bija piefiksētas, viņa rīcībā bija nodotas visas skices, ar Mocartu par rekviēmu viss bija izrunāts. Ir pat leģenda, ka, Mocartam uz nāves gultas guļot, abi esot dziedājuši rekviēma melodijas.

LJ: Lasot Mocarta biogrāfijas, rodas iespaids, ka slimības Volfangu vajājušas visu mūžu.

MK: Te jāatceras, ka antibiotiku tolaik nebija un par labāko ārstēšanas veidu pat slavenākie ārsti atzina asins nolaišanu un ledusaukstas kompreses. Nedrīkst aizmirst, cik nenormāli pārslogota bija Mocarta bērnība.

LJ: Tad jau viņa tēvs Leopolds vainīgs pie daudzām veselības likstām, tā pārslogojot savu dēlu?

MK: Viņa mērķis bija ar bērnu palīdzību iegūt sev labu posteni un šādā veidā tuvināties valdniekiem, jo viņam nekādi neizdevās

ieņemt sev atbilstošu amatu. Viņš bija atzīts vijoļspēles meistars, bet Zalcburga nebija tā vieta, kur tas tiktu novērtēts. Tāpēc viņš vadāja zēnu neapkurinātā karietē no vienas pilsētas uz otru, nereti dzīvojot vispieticīgākajos mājokļos antisaniitāros apstākļos un ne vienmēr baudot kvalitatīvas maltītes. Bērībā Mocarts izslimoja visas iespējamās bērnu slimības.

LJ: No kā tad viņš nomira?

MK: Visticamākais viņa nāves cēlonis ir lipīga slimība – hroniska nieru mazspēja komplektā ar reimatisko izsitumu drudzi, kas tolaik plosījās Vinē un daudzus noveda kapā.

LJ: Vai tiesa, ka briesmīgie laika apstākļi Mocarta bērū dienā ir tikai māksliniecisku efektu pastiprinošs izdomājums?

MK: Ir divi avoti, kas liecina par pretējo – grāfs Cincendorfs dienasgrāmatā rakstīja, ka laiks šajā dienā bijis gluži mierīgs un jauks. Arī Vīnes meteoroloģiskā dienesta novērojumi norāda uz jaukiem laika apstākļiem, kuros nav ne miņas no negaisa un vētras.

LJ: Kā ar pieticīgo bērū ceremoniju?

MK: Katrām bērēm ir sava cena – ja gribi greznas, jāmaksā vairāk. Barons van Svītens ieteica Konstanci lieki netērēt naudu un nose-dza izdevumus ne tām dārgākajām bērēm.

LJ: Kāpēc Konstance nepiedalījās vīra izvadīšanā?

MK: To ir grūti izskaidrot, taču ir daudz liecību par viņas nelīdzsvaro raksturu un nestabilo nervu sistēmu, varbūt tas bija iemesls. Ir versija, ka Mocarta jaunākais dēls nav vis Volfganga, bet gan Zismaira bērns, tāpēc, iespējams, mēs nemaz īsti nezinām, kādas bija laulāto attiecības pēdējos gados.

LJ: Vai Kostance pēc Mocarta nāves nodarbojās ar viņa muzikālā mantojuma "izšiverēšanu"?

MK: Pilnīgi pretēji – viņa darbojās kā lieliska veikalniece un pāris gadu laikā pārdeva Mocarta darbus, rīkoja koncertus un tā nose-dza visus parādus.

LJ: Cik daudz zināms par Mocarta dzimtas pēctecību?

MK: Dēliem bērū nebija, līdz ar to dzimtai tika pielikts punkts.

LJ: Vai vari iztēlē uzzīmēt Mocarta portretu?

MK: Viņš bija neliela auguma, ļoti dzīvīgs, kustīgs, impulsīvs. Pavisam normāls cilvēks, kam garšo vins, kurš pipē, labprāt dodas izjādēs, ļoti labi un ar lielu patikšanu dejo – vārdu sakot, bauda dzīvi. Ārkārtīgi lielu nozīmi piešķīra apģērbam. Ļoti izglītot, par spīti tam, ka nav gājis skolā – tam liecība ir arī viņa izcilā bibliotēka.

Man ir klusas aizdomas, ka viņa senčos ir arī kāda ebrejiskā stīga.

LJ: Vai viņš tik tiešām bija brīnumbērns?

MK: Volfganga bērība bija diezgan loģiska – viņam palaimējās piedzimt ģimenē, kurā viens no Eiropas labākajiem vijoļskolotājiem bērnam jau no mazotnes perfekti un pareizi ielicis muzikālos pamatus.

LJ: Un tomēr – kāpēc tieši Mocarts ir zināms pat katram sākumskolniekam?

MK: Tas atkal ir jautājums, uz kuru nevaru atbildēt. Jāatzīst, ka savi piecdesmit procenti tajā ir reklāmas spēks, un tas nav nekas nosodāms. Un tomēr, kaut arī uzskatu, ka esmu piekļuvis Mocartam diezgan tuvu, domāju, ka viņš ir viens no vismazāk iepazītajiem komponistiem. Par spīti visam, kas izpētīts, uzrakstīts, atrasts. Ļoti bieži Mocartam it kā uzvelk citas drēbes un rada absolūti maldīgu priekšstatu par viņu. Mocarta mūzika nav Bībele, kurai neko nedrīkst pielikt, un viņš pats taču bija izcils improvizētājs. Bet cilvēki tā īsti netiek viņam klāt. Es gribētu panākt, lai par Mocartu domā kā par komponistu, kurš var rakstīt arī filosofiskus, patiesus, melanholiskus un dziļi sāpīgus darbus. Bet to bieži vien nesadzird.

LJ: Vai vari minēt kādas interpretācijas, kas visvairāk pietuvojušās Mocarta būtībai?

MK: Esmu dzirdējis ļoti daudz lielisku, dzīvu Mocarta mūzikas versiju, bet es negribētu nevienu no tām iekonservēt un saglabāt, jo tas nokauj mūziku. Ja kas tiek pieņemts par etalonu, tas nogalina visas pārējās interpretācijas. Diemžēl 20. gadsimta ierakstu industrija daudz ko tādu ir izdarījusi, jo joprojām tiek kopētas pagājušā gadsimta sākuma interpretācijas. Reti kurš prot izmantot *rubato*, neviens tam nepievērš uzmanību un necenšas izprast, kā Mocarts pats spēlēja. Runājot par klavieru kopijām, lielākoties visas ir nepareizi nokopētas. Īstajām Mocarta klavierēm pedālis tika darbināts ar slēdzīti, kas atradās kreisajā pusē pie stīgām. Bet Konstance pēc viņa nāves klavieres pārbūvēja un modernizēja, ierīkojot pedāļus, ko iedarbina ar ceļgaliem. Šīs klavieres tiek kopētas, bet Mocarts uz tādām nekad nav spēlējis, un mēs tiekam vesti maldu ceļos. Tā nu arī top skaidrs, kāpēc Bēthovens kritizēja Mocarta mūziku par pārāk smalku, pārlietu sīki izstrādātu artikulāciju. Viņam pietrūka īsta *legato*. Mūsdienu pedalizācija ir tālu no Mocarta laika oriģināla, tā iznīcina Mocarta ornamentiku. Varu teikt, ka tikai pēdējos gados solisti, orķestri un kori pa īstam atgriežas pie 18. gadsimta muzicēšanas prakses. Arī es joprojām esmu meklējumos, un mani vada iekšējā pārliecība un intuīcija. Bet visvairāk ir pateikts Mocarta mūzikā un, ejot tajā dziļāk un dziļāk, aizvien vairāk var atrast. Tas, protams, ir garš un sarežģīts ceļš. Tomēr galvenie indikatori vienmēr ir un būs klausītāji, kurus Mocarta mūzika aizkustina. Neviens šajā pasaulē nevar uzņemties pateikt, kāpēc cilvēki mīl Mocarta mūziku. Es dievinu Mocartu – tieši tāpēc, ka viņš ir tik dažāds, daudzveidīgs un ģeniāls it visā. 🎵